

Studia Ethnographica et Folkloristica in honorem Béla Gunda, Redigerunt J. Szabadfalvi — Z. Ujváry, *Műveltség és Hagyomány*, XIII—XIV, Debrecen 1971, 756 str.

Veoma je teško napisati prikaz ovako velikog zbornika, biti pravedan i svaki članak spomenuti pravom riječi. Stoga sam prisiljena načiniti izbor članaka za prikaz. Međutim, članci izabrani za prikaz neminovno moraju biti odraz subjektivnih naklonosti autora.

U ovom zborniku nalazi se 48 članaka (753 stranice) s različitih područja etnologije i folkloristike. Među brojnim poznatim imenima nalaze se i dva naša stručnjaka. Jedan od njih je prof. dr Milovan Gavazzi, koji u radu **Prilog poznavanju balkanskokarpatskih strujanja** na njemu svojstven način na primjeru prepedaljke ukazuje na veze između ova dva područja. Drugi od naših imena je prof. dr Vilko Novak s radom **Brvnara na slovensko-mađarskom graničnom području**, u kojemu se bavi pitanjem porijekla i međusobnog utjecaja u gradnji na prostoru na kojem su kulturna miješanja Slovenaca i Hrvata s jedne strane i Mađara s druge bila jaka.

Niz članaka pokušava rekonstruirati detalje nekadašnjeg načina života, analizom historijskih dokumenata. Iz te grupe treba svakako spomenuti rad Axela Steensberga, koji raspravlja o ekonomskom stanju farmi, prirastu stanovništva, ugledu pojedinih obitelji i s tim u vezi izboru žena za ulogu kume kod krštenja djeteta (**Ekonomija, prirast stanovništva i ugled u Zealand Villageu 1675—1754**). K. V. Čistov se bavi historijskim činjenicama i njihovim odrazom u narodnim tvorbama u radu **Dokumenti feudalnog doba kao folkloristički izvori**.

Nitko tko se bavi šamanizmom ne može mimoći članak **Mađarski prilozi izučavanju šamanizma** izvrsnog poznavaca šamanizma Diószegija Vilmosa. U njemu autor daje historijski pregled istraživanja šamanizma kod Mađara i paralele u istraživanju ovog fenomena kod drugih naroda a daje i neke obavijesti o sadašnjim istraživanjima i

neke smjernice za istraživanja u budućnosti.

Osobito brojno su zastupani radovi iz nekoliko evropskih zemalja o prijenosu tereta ljudskom snagom. S ovom temom javljaju se Gösta Berg: **Nošenje na glavi u Švedskoj**; Jorge Dias: **Kako muškarci nose teret u Portugalu**; Attila Paládi-Kovács: **Neke napomene o pomagalima za nošenje kod mađarskih seljaka**; Zygmunt Klodnicki: **Transport ljudskom snagom u Poljskoj u prvoj polovini XX. st.** i Christo Vakarelski: **Načini nošenja kod Bugara**.

Od radova koji se bave pitanjima etnološke teorije želimo izdvojiti rad Barabása Jenőa **Invencija, inovacija i endogeni razvoj u evropskoj narodnoj kulturi** u kojemu autor raspravlja o primjeni ovih pojmova u evropskoj etnologiji.

* * *

U nizu radova u ovom zborniku iskoristene su na razne načine i etnološke karte. U nekim radovima su one ilustrativni materijal, pojašnjavaju i objašnjavaju sam tekst i pokazuju predmet promatranja u određenom geografskom prostoru (A. Fenton: **Mjesto zobenog brašna u ishrani najamnika na škotskoj farmi u 18. i 19. st.**; M. Gavazzi: **Prinos poznavanju balkanskokarpatskih kulturnih strujanja**). U ovu grupu, na neki način statičkih karata, mogla bi se uključiti i karta G. Berga u članku **Nošenje na glavi u Švedskoj**, na kojoj autor posebno obilježava podatke za vrijeme do 1850. god. i one za vrijeme poslije 1850. U biti se etnološke karte na kojima se podaci dijele na one prije i one poslije nekog određenog datuma kao vremenskog pokazatelja širenja nekog predmeta ne mogu uvijek bez rezerve uzeti kao odraz širenja tog predmeta. Podaci koji se odnose na raniji arhivski materijal, odnosno pisane tekstove, često ovisе o raširenosti pismenosti, odnosno o potrebi da se bilježi svakodnevica, o pojavi literata, zainteresiranosti putopisača za neki kraj ili predmet, odnosno pojavu, čuvanje i propadanje tekstova, a manje o učestalosti samog predmeta u narodu. Da bi se etnološkom kartom pokazalo širenje predmeta, konkretno ovdje nošenje tereta na glavi u Šved-

skoj, trebalo bi kartom biti zahvaćeno daleko veće područje, odnosno u ovom slučaju u najmanju ruku velik dio zapadne Evrope. Rasprostranjenost običaja na jednom ograničenom prostoru pokazuje i nešto složenija karta u radu J. Granlunda **Duhovska nevjesta i duhovska svadba**, koja daje sliku rasprostranjenosti običaja u Švedskoj na temelju odnosa nazivlja i pokazuje neke zakonitosti u javljanju pojedinog naziva.

Veoma smišljeno kombinirane, sintetske karte u radu Antsa Viirea **O porijeklu i raširenosti »duhe« u opremi konja** pomažu autoru u dokaznom postupku o pojavi ovog predmeta materijalne kulture baltičkih naroda i ujedno pokazuju kako sintetska etnološka karta može biti korisno pomoćno sredstvo u ozbiljnom znanstvenom radu.

U radovima Zygmunta Klodnickog **Transport ljudskom snagom u Poljskoj u prvoj polovici XX. st.** i Attile Paládi-Kovácsa **Neke primjedbe o pomagalicima za nošenje kod mađarskih seljaka** autorima je etnološka karta osnovna oko koje se rađao tekst i poticaj za razmišljanja. Stoga su i elementi prikazani na kartama ovih autora odabrani s jasno određenim ciljem, znalački, stručno. Oba ova rada mogu poslužiti kao izazov za smišljen i sistematski rad na etnološkoj kartografiji. Ujedno nam ti radovi pokazuju kako je današnja etnografska slika nekoga kraja rezultat mnogobrojnih strujanja i miješanja. Tumačeći kartu jednog određenog područja, mora se poznavati gotovo jednako dobro i inventar susjednih oblasti. Čini se gotovo nemoguće govoriti o kulturnim zbivanjima na temelju etnološke karte samo jedne zemlje, te tako jedan etnološki atlas Evrope postaje sve hitnija potreba u odgonetavanju zbivanja koja su stvorila svijet u kojemu danas živimo.

Posebno treba izdvojiti članak L. N. Terentjeve **Iskustva u izradbi regionalnih historijskoetnografskih atlasa**. Autorica u ovom članku iscrpno obavještava čitaoca o principima rada na Atlasu **Narodi Baltika**, o načinima prikupljanja građe i o literaturi koja je upotrijebljena za dobivanje potrebnih podataka. Kao primjer pokazuje nam

karte rasprostranjenosti najvažnijih tipova kuća i kartu rasprostranjenosti tipova ženskih košulja. Značajan je njezin zaključak da »... se granice rasprostranjenosti predmeta i oblika materijalne kulture ne poklapaju ni s današnjim ni s kasnofeudalnim granicama. Čini se da one odražavaju sliku obitavanja plemenskih grupa ranijih vremena...« (str. 82). Time nas autorica navodi do već naznačene uloge etnološke karte kao odraza dinamike kulture, odnosno uloge etnoloških atlasa u otkrivanju povijesti kulture, te kulturnih i povijesnih zbivanja uopće.

* * *

Formalno iz okvira etnologije izlazi članak Roberta F. Heizera i Johna A. Grahama **Replikativni eksperiment u arheologiji**, međutim stvarno dotiče i mnoga pitanja obrade elementarnog oruđa koje se sreće i u etnologiji i može biti od neobične koristi svakom etnologu koji se bavi tehnički jednostavnijim starijim kulturama. Članku je dodan opširan popis replikativnih eksperimenata i veoma iscrpna bibliografija radova koji se bave tim problemom.

Vlasta DOMAĆINOVIĆ

Rad XVI-og Kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije na Igalu 1969. godine, Glavni urednik Jovan Vukmanović, Cetinje 1978, 485 str.

Konačno je iz tiska izašla i knjiga referata i saopćenja podnijetih na XVI. kongresu SUFJ na Igalu 1969. godine. Radovi su, njih 67, grupirani oko triju tema: 1. Narodno stvaralaštvo Boke kotorske, 2. Razvoj žetelačkog narodnog stvaralaštva kod nas i u svijetu, 3. Problemi, rezultati i perspektive suvremene jugoslavenske folkloristike. Prvoj je temi posvećeno 18 referata i saopćenja. U uvodnom referatu **Geografski pregled, etnički procesi i sastav**